

Hiiumaa talumetsanduse kultuurilugu ja vanad metsakasutusvõtted

Talumetsamajandusliku õppeklassi planeerimine Soeras

Tellijä: MTÜ Hiiumaa Metsaselts
Teostaja: Kivirullija OÜ

Kärdla 2012

Sisukord

Sissejuhatus

1. Situatsiooni analüüs.

1.1. Piirkonna üldiseloostus	4
1.2. Õppeklassi kirjeldus ja valiku põhjendused	6
1.3. Objekti sidusus teiste lähedaste organisatsioonidega Hiiumaal	10
1.4. Erinevad projektid alal	10

2. Projekti rakenduskava.

2.1. Missioon, visioon ja eesmärgid	11
2.2. Tegevuste kirjeldus ja objektid õppeklassis	11
2.2.1. Õppeklassi piiritlemine, liikumisrajad ja objektid	12
2.2.2. Infostendid ja infoalused	13
2.2.3. Teabemajake	13
2.2.4. Metsamajanduslikud töövõtted ja töövahendid	14
2.2.5. Puisniidu rajamine (taastamine)	14
2.2.6. Hooldustööd õppeklassiga piirnevatel aladel	14
2.2.7. Metsanduslikud proovialad	14
2.3. Infotahvliel käsitletavat teemad, sisu ja nende visualiseerimine	15
2.4. Infovoldik	15
2.5. Projekti eelarve	16
2.6. Projekti rahastajad	17
2.7. Projekti jätkusuutlikkus	17

3. Kokkuvõte.

Lisad.	20
--------	----

Sissejuhatus

Hiiumaa on metsarikas ja huvitava metsandusliku kultuurilooga saar. Küllastajatel ja metsandusega seotud inimestel on tekkinud sügav huvi selle kõigega tutvumiseks. Üheks lahenduseks selle lünga täitmiseks oleks metsandusliku õppeklassi rajamine. Kuna Pühalepa vald soosib igati taolisi tegevusi, siis otsustati õppeväljakut hakata planeerima Soera Talumuuseumi maa-alale. Nii lisanduks olemasolevale talukultuuri näidistele ka metsanduslik külg, mis on läbi aegade olnud talupidamise lahutamatuks osaks.

Planeerimistöõde käigus tuli eelkõige jõuda arusaamisele, et milline on taolise metsandusliku õppeväljaku sisuline ja vormiline ülesehitus ja eesmärgid. Tutvuti teiste sarnaste aladega Eestis. Selgitati välja koostööpartnerid ja huvigrupid. Piiritleti infomaterjalidel kajastatava teemade ring ja ligikaudne maht. Valiti vajalikud objektid ja tehnilised vahendid ja planeeriti nende teostamise lahendused. Koostati õppeväljaku ruumiline planeerimine, mis sisaldab eksponeerimiseks valitud, paigaldatud või kujundatud objekte koos neid ühendavate liikumisradadega. Olulise eesmärgina nähti vajadust õppeväljaku ja sellel toimuvate tegevuste sidumist teiste selles piirkonnas olevate objektidega ja läbiviidavate tegevustega.

Projekti koostamisel ei ole piiratud üksnes erametsamajandusega vaid käsitletakse kogu Hiiumaa metsamajandust, olenemata selle omandivormist läbi aastasade. Sama olulisel kohal kui on metsade kasutamise kajastamine, on metsa kui keerulise ja mitmetasandilise koosluse tutvustamine ja vastava õppetöö korraldamine.

Metsanduslik õppeklass ja õpperada on nii planeeritud, et nendel liikumine ja teabest arusaamine oleks kõigile külastajatele arusaadav ja jõukohane. Samas tekivad head võimalused siin spetsialistide abiga läbi viia ka metsanduslike teemade sügavamat käsitlust.

Tiit Leito
OÜ Kivirullija

28. veebruar 2012

1. Situatsiooni analüüs

1.1 Piirkonna üldiseloostus

Loodus.

Loode-Eestis asuv Hiiumaa on Eesti suuruselt teine saar (1019 km²). Tegemist on maailma ühe vanima saarega – juba ligi 455 miljonit aastat tagasi tekkis Kärkla linna lähistel meteoriidiplahvatuse tagajärjel kümnekonna kilomeetrise läbimõõduga rõngassaarestik, mis olid esimesed saared Hiiumaa praegusel kohal.

Hiiumaa on Eestis üks looduslikult mitmekesisemaid paiku, kus maastikutüübid vahelduvad kiiresti ning kus looduse omapära avaldab suurt mõju saare arengule. Ligikaudu 200 väikesaart kaunistavad üldist maastikupilti ja lisavad Hiiumaale omanäolisust. Hiiumaa rannajoone pikkus on ligi 320 km.

Hiiumaa ei ole oma kümnetuhande aastase ajaloo jooksul muutunud mitte ainult oma kujus ja suuruses, vaid ka tema kliima on läbi teinud mitmeid soojenemis- ja jahenemis-perioode. Vastavalt sellele on muutunud ka metsade levik ja selle liigiline koosseis. Umbes 1000 aastat tagasi kujunesid Hiiumaal välja tänapäevased metsad.

Hiiumaa on läbi aegade olnud üks metsarikkamaid alasid Eestis. Ka praegu jääb metsamaade alla ligikaudu 70% saare pindalast. Ligikaudu kolmveerand saare metsadest on erametsad. Hiiumaa metsad on mitmekesised ja väga vaheldusrikkad. Kõige enam kasvab saarel lehtpuu segametsi (33 %) ja männikuid (19 %). Harvem esineb kaasikuid (12 %), sanglepikuid (8 %), haavikuid (4 %) ja kuusikuid (1 %). Metsad on aeglase kasvuga ja seega nende tagavara juurdekasv suhteliselt väike. Kasvukohatüüpidest on enim levinud soovikumetsad (43 %) ja palumetsad (27 %). Harvem esineb loo-, nõmme-, laane- ja salumetsi.

Kokkuvõtvalt võib väita, et Hiiumaa looduskeskkond on väga mitmekesine ja sobib hästi loodusõppeks, matkamiseks või ka lihtsalt rahulikuks puhkuseks.

Olemasolevad objektid.

Soera Talumuuseum

Talumuuseum pakub häid võimalusi tutvumaks hiidlaste eluoluga kakssada ja enamgi aastat tagasi. Soera talumaja rehetoa osa ehitati IX saj. algul, muuseum rajati 1979. aastal. Mõned tööriistad ja mööbliesemed on muuseumisse toodud mujalt Hiiumaalt, enamalt jaolt on esemed selle talu omad. Kõrvalhoonetest on säilinud suitsusaun, kelder, ait. Laudahoone on ümber ehitatud söögimajaks. Muuseum pakub soovi korral toitlustamist, kütab suitsusauna ja giiditeenust.

Joonis 1. Soera Talumuuseum.

Soera Sooääre metsarada.

Sooääre metsarada, mis oma olemuselt on looduse õpperada, kulgeb Soera Talumuuseumiga piirnevas metsas ja niitudel. Need on alad kus sajandi alguses olid talumaad, kus hariti põldu, karjatati loomi. Tänapäevaks on loodus oma osa tagasi võtnud. Hästi on märgatav inimõju koosluste arengus ja muutumisel. Kunagiste heinamaade asemel kasvab salumets, sooheinamaadel laiutab soomets.

Metsarajal matkates saab hea ettekujutuse erinevatest kooslustest ja taimeliikidest. 1,2 km pikkusel õpperajal, mis rajati 1998. aastal, paikneb kuus A-3 suurust infotahvlit.

Joonis. 2. Olemasolev õpperada vajaks täiendamist, paremat hooldamist, sellel paiknevate infotahvlite täiendamist ja uuendamist.

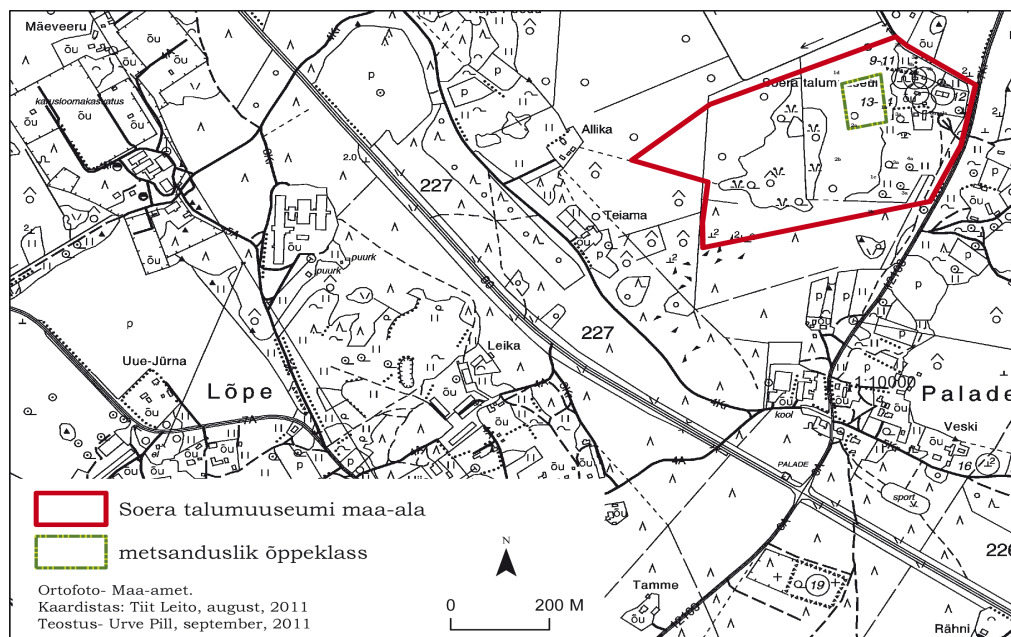
1.2 Õppeklassi kirjeldus ja valiku põhjendused.

Planeeritav talumetsamajanduse õppeväljak, koos selle juurde kuuluva õpperajaga, asub Pühalepa vallas Palade külas. Selle asukoht ja suurus on määratletud Soera maa-ala detailplaneeringuga, mis kinnitati 2009 aastal (lisa 1). Tegemist on vallale kuuluva maaga, mille kasutamiseks sõlmiti 8. detsembril 2010. aastal vallaga vara tasuta kasutamise leping nr 8-16/2010/10. Õppeväljak asub Soera talukompleksist lääne pool ja selle suurus on 0,85 ha.

Õppeklassi asukoha väljavalik.

Õppeväljaku asukoha väljavalik põhineb järgmistel asjaoludel:

- lihtne juurdepääs alale, kuna asub mõnesaja meetri kaugusel maanteest
- tegemist munitsipaalmaaga, mis võimaldab ala kasutada eraomandist tulenevate piiranguteta
- asub Soera Talumuuseumi vahetus läheduses (kuulub muinsuskaitsealuste objektide hulka)
- tänu muuseumile on ala üks Hiiumaa külastavamaid kohti. Olulise osa külastajatest moodustavad koolinoored
- ala külastatavus lihtsustab õppeväljaku kasutamise aktiivsust suhteliselt suurena hoida
- aitab talumuuseumil tutvustada metsa ja selle kõrvalsaaduste kasutamist, seega laienevad tema funktsioonid
- õppeväljakul nähtule ja loetule lisandub võimalus näha puidu kasutamise võimalusi muuseumis eksponeeritud esemete näol
- muuseumil omakorda avaneb võimalus külastajaid suunata õppeväljakule, kus antakse ülevaade metsast kui sellisest ja metsade majandamise kultuuriloost kogu Hiiumaal
- selline koostöö rikastab mõlemat objekti ja lihtsustab nende hooldamist ja ka vajadusel edasiarendamist

Joonis. 3. Talumetsamajanduse õppeklassi asukoha skeem.

Õppeväljakul ja sellega piirnevatel aladel esinevad metsakooslused.

Alale jääva metsa (joonis 4) moodustavad valdavalt lehtpuud. Metsad on suhteliselt liigirikkad, kus kasvab erineva vanusega puid, nende keskmine vanus on 60-80 aastat, kuid esineb ka vanemaid puid. Tegemist ei ole loodusliku metsaga, kuna see on läbi aegade olnud kasutuses. Taoline aktiivne metsaalade majandamine on olnud vägagi tüüpiline kõikjal talumaadel. Praegused salumetsad olid enne suures osas kas puisniidud või ka puiskarjamaad. Madalsoometsad on tekkinud ilmselt soolade kuivendamise tulemusena. Tuleb märkida, et tegemist on üldjuhul alles arenevate metsatüüpidega, millel ei ole veel välja kujunenud kõik neile iseloomulikud struktuuriüksused.

Salumetsad.

Domineerib liigirikas **naadi kasvukohatüüp**, kus alusmetsas valitseb sarapuu, millele lisandub saar ja pihlaks. Alustaimestik on liigirikas ja siia kuuluvad: salukõdririk, kevadine-seahernes, harilik kuutõverohi, võsaülane, sinilill. Vastavalt peapuuliigile on see jaotatud kas kase või saare enamusega salumetsaks. Esiletõstmist väärib saare enamusega metsaosa, mille pindala on 0,6 ha. Kuna harilik saar kuulub laialehiste lehtpuude hulka, siis on antud juhul meil tegemist **laialehise salumetsaga**. Taoline metsatüüp on kogu Eestis harva esinev, seega sellise metsa esinemine siin on igati tähelepanuväärne. Ala lõunapoolses osas esineb kase enamusega salumets, mille pindala on 0,7 ha.

Eraldi on kaardistatud kahel väikesel kõrgendikul kasvav **sarapik**, kogupindalaga 0,14 ha, kus esineb ka lodjapuud ja noori saarepuid. Kõrgendike äärealadel kasvavad paiguti vanad saarepuud. Õppeväljaku idapoolses osas kasvab sanglepa enamusega liigirikas **sõnajala kasvukohatüüp** kuuluv **salumets**, mille pindala on 0,5 ha. Peapuuliigiks on kask, kuid olulisel kohal on ka sanglepp, saar, haab, paiguti pärn. Alusmets on liigirikas: sarapuu, toomingas, saar, must sõstar, pihlakas.

Joonis 4. Salumetsad on mitmekesised ja liigirikkad.

Soometsad.

Õppeväljakul domineerib kase enamusega soometsade klassi kuuluv **rohusoomets**, mille teises rindes esineb palju kuuske. Tegemist on **lodu kasvukohatüübiga**, mille pindala on 1,7 ha. Alusmetsas kasvab paakspuu, toomingas, mustsõstar, pihlakas jt. Alustaimestiku moodustavad põhiliselt, angervaks, sõnajalad, ojamõõl paiguti ka varsakabi. Alast läänepool esineb ka kase enamusega **madalsoometsa kasvukohatüüp**, mille alusmetsas domineerib paakspuu ja mitmed pajuliigid.

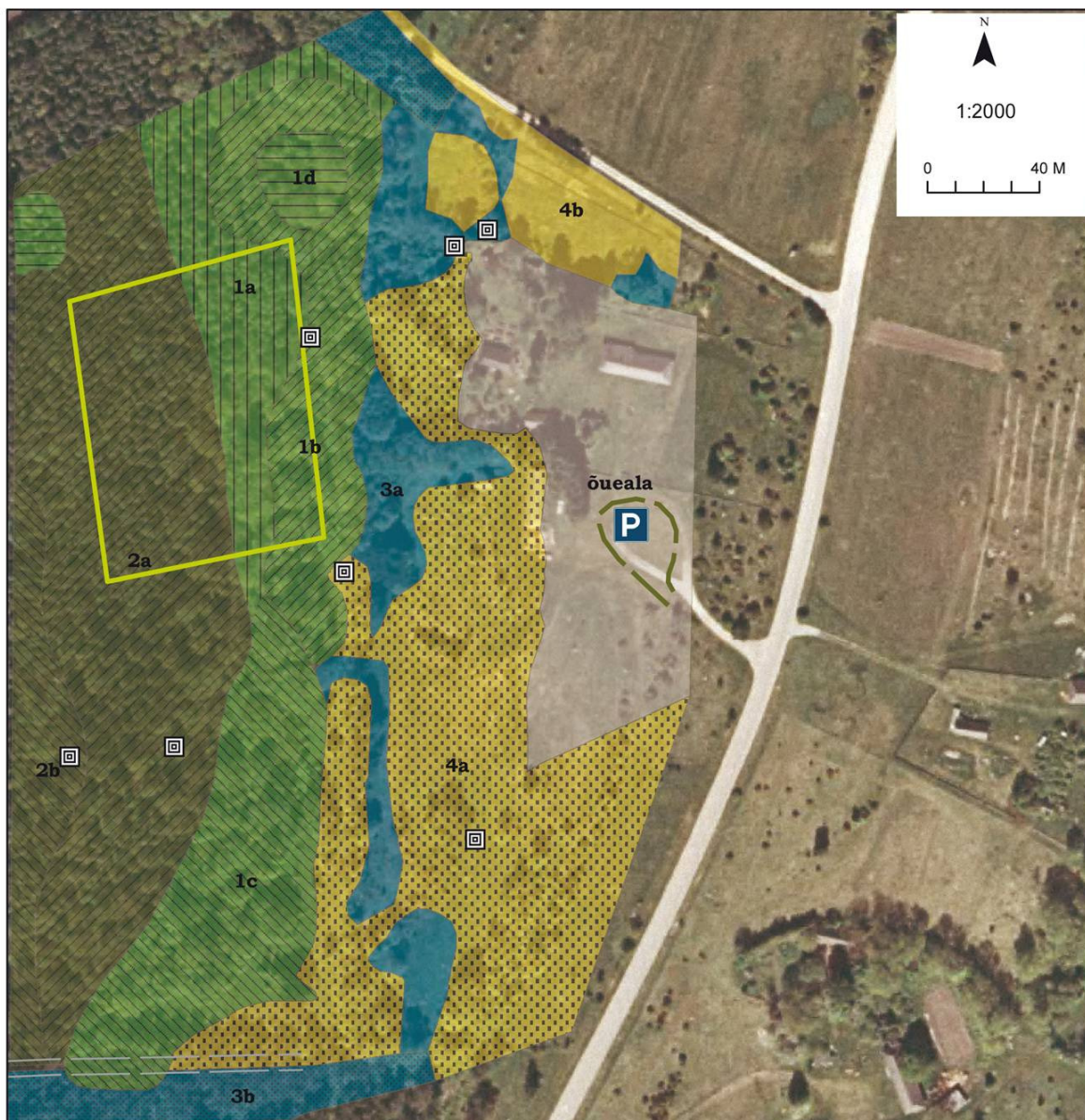
Joonis 5. Soometsadest on kõige ilmekamalt esindatud lodu kasvukohatüüp.

Noored ja kujunemisjärgus metsad.

Talukompleksi läheduses ja ala lõunapoolses osas kasvavad metsad on üldiselt noored, kuid liigirikkad ja veel väljakujunemata struktuuriga. Siin esineb erineva suurusega lagendikke ja põõsastikke. Paiguti on tegemist lagendike vahel kasvavate puude ridadega. Kuid esineb kunagisele lageraiealale rajatud ca 40-50 a vanune männik. Selle metsarühma pindala on 0,9 ha.

Joonis 6. Olulise osa metsamaastikest moodustavad noored ja kujunemisjärgus olevad metsad.

Soera õppeklassiga piirnevad maastikud

metsanduslik õppeklass

salumetsad

- kase enamusega
- saare enamusega
- sanglepa enamusega
- sarapuu enamusega

soometsad

- lodumetsa kkt
- madalsoometsa kkt

noored metsad

- lageraiejärgsed
- väljakujunemata struktuuriga

niidud

- lage
- üksikute puude ja põõsastega
- õueala

õpperada

rada

siht

õpperaja infoalus

P parkimisplats

Ortofoto- Maa-amet
Kaardistas- Tiit Leito, august 2011
Teostus- Urve Pill, september 2011

Joonis 7. Metsanduslikus õppeklassis ja selle lähialadel esinevad kooslused.

1.3 Objekti sidusus teiste lähedaste organisatsioonidega Hiiumaal.

Õppeväljaku planeerimisel tuli arvestada sellega, et see moodustaks loogilise ja funktsionaalse osa Hiiumaal läbiviidavast loodusõppest ning oleks ühtlasi saare kultuuriloo tutvustajaks. Seega:

- **Soera Talumuuseum.** Hiiumaa Metsaselts aitab muuseumil tutvustada metsa ja selle kõrvalsaaduste kasutamist. Õppeväljakul nähtule ja loetule lisandub võimalus näha puidu kasutamise võimalusi muuseumis eksponeeritud esemete näol. Muuseumil omakorda avaneb võimalus külastajaid suunata õppeväljakule, kus antakse ülevaade metsast kui sellisest ja metsade majandamise kultuuriloost kogu Hiiumaal. Selline koostöö rikastab mõlemat objekti ja lihtsustab nende hooldamist ja ka vajadusel edasiarendamist
- **Palade Loodushariduskeskus.** Planeeritav õppeväljak saaks olema osaks juba olemasolevast Soera looduse õpperajast, mida ta haldab ja kasutab. Nii rikastub olemasolev õpperada uue info ja võimalustega loodusõppeks. 2012 aastal rajatav Kivimikeskus (ekspositsiooni hoone, õppeklass ja kivimite õppeväljak) avardab veelgi loodusõppe temaatikat ja meelitab kohale veelgi rohkem külastajaid.
- **Ristna looduskeskus.** Planeeritav õppeväljak oma infos ja objektides ei peaks kordama seda, mis Ristnas juba olemas on. Need kaks objekti omavad mitmeid ühised eesmärgid, see loob head eeldused koostööks.
- **MTÜ Hiiumaa Turismiliit.** Planeeritav õppeväljak oma reaalse metsandusliku õppe ja kultuuriloolise sisuga peaks saama koos Soera talumuuseumiga arvestatavaks Hiiumaa turismi objektiks.
- **MTÜ Ajaloolised Võtted.** Koostöö aktiivsete inimeste vabaiühendusega, kes tegelevad Hiiumaal kunagi kasutusel olnud töövõtete taastamisega ja nende taaskasutusele võtmisega tänapäeval. Sama kehib ka metsatööde kohta.

1.4 Erinevad projektid alal.

Pühalepa valla Soera Talumuuseumi maa-ala detailplaneeringuga määratletud alal on Palade Loodushariduskeskuse juurde väljaarendamisel järgmised objektid:

- **Kivimikeskus.** Valmib uus hoone koos väljapanekuga (Hiiumaa geoloogia, kivimid ja nende kasutamine majapidamises).
- **Väliõppeklass** õppetöö läbiviimiseks välitingimustes. Asub Kivimikeskusega ühe katuse all.
- **Kivimite õppeväljak.** Alale koondatakse Hiiumaal esinevad olulisemad kivimid. Rajatakse liikumisrajad, paigaldatakse infotahvlid ja istepingid.

Objektid projekteeritud ja rahastus olemas, valmivad 2012 aastal.

- **Soera loodusõpperaja** korrastamine, täiendamine ja laiendamine sookooslustele koos laudtee rajamisega (planeering on olemas).

Planeeritud valmimisaeg 2013 aasta.

2. Projekti rakenduskava

2.1. Missioon, visioon ja eesmärgid

Metsandusliku õppeväljaku laiemaks **missiooniks** on pakkuda võimalust tutvustada kõikidele huvilistele metsa kui kooslust, metsade majandamist, puidu kasutamist ning Hiiumaa metsandusliku kultuuriloo. Ja seda kõike looduslikus keskkonnas.

Visiooniks on saavutada, et aastaks 2020 oleks Hiiumaa Metsaseltsi õppeväljak leidnud piisava rakenduse ja selle olemasolu ning eesmärgid oleksid kõikidele huvilistele teada.

Eesmärgid:

- külastusarv on vähemalt 500 inimest aastas
- igal aastal viiakse läbi vähemalt 3 üritust
- Hiiumaa Metsaseltsi eesmärgipäraste tegevuste elluviimine vastavalt selle arengukavale
- aidata kaasa muuseumi ja loodushariduskeskuse poolt püstitatud eesmärkide saavutamisele
- avardada Hiiumaa kultuuriloo tutvumise võimalusi

Funktsioonid:

- **õppeväljak** koos liikumisradade, infoaluste, metsamajanduses kasutatavate tööriistade ja teiste objektidega
- **õpperada**, mis aitab tutvustada erinevaid kooslusi, loodusobjekte. Siin paikneb ka ala metsa põhiliste näitajate hindamiseks (takseerimine) ja näidisala hooldusraiate eksponeerimiseks.
- keskseks kohaks on **teabemajake** koos istepinkide ja kuivkäimlaga. Kerghoone seintel on objekte ja Hiiumaa metsandusliku kultuuriloo kajastav ekspositsioon.
- taastatakse **puisniit ja heinaküün**, kus hakkab paiknema osa ekspositsioonist.

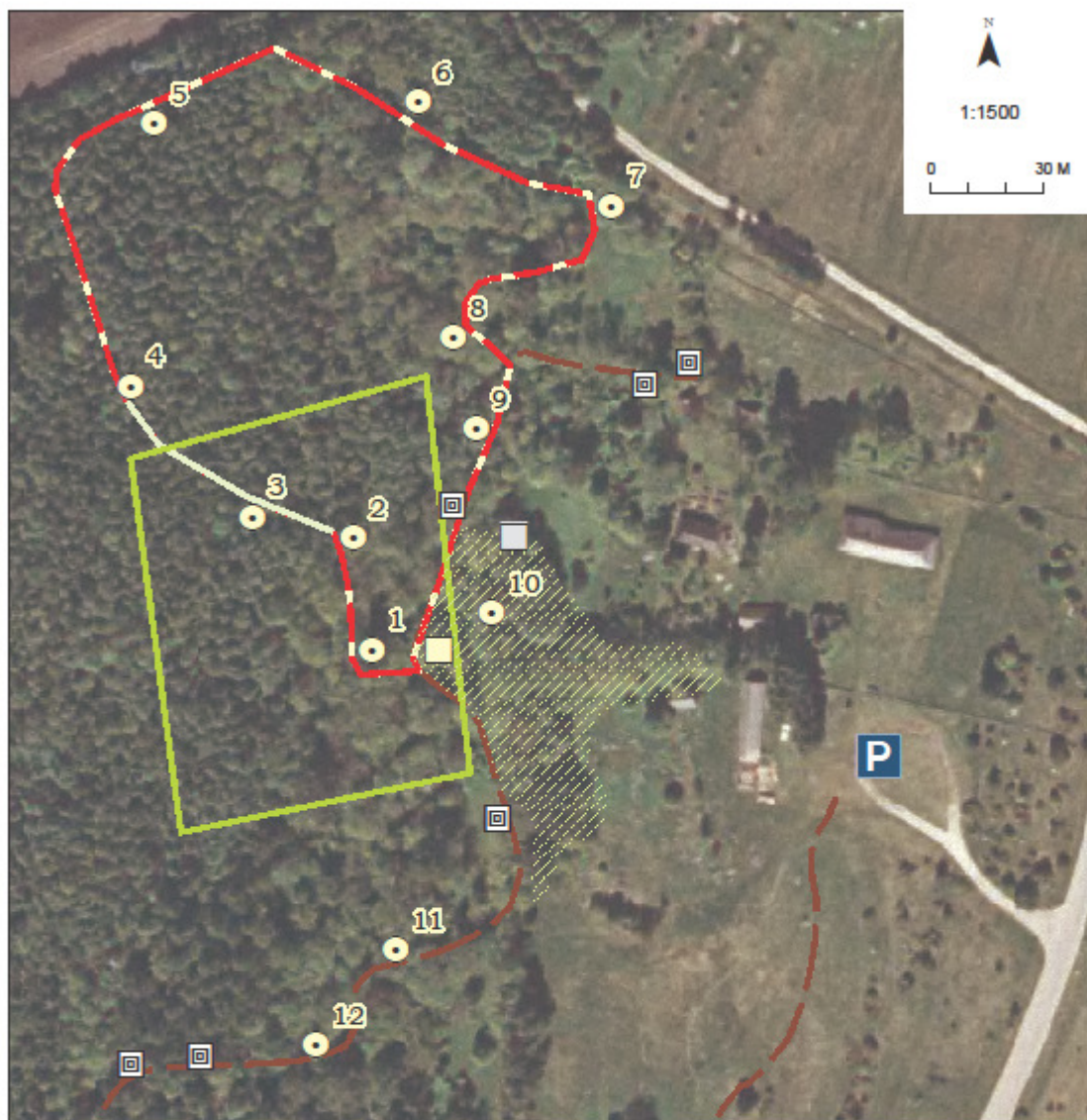
2.2. Tegevuste kirjeldus ja objektid õppeklassis.

2.2.1. Õppeklassi piiritlemine, liikumisrajad ja objektid

Metsanduslik õppeväljak, suurusega 85x100 meetrit, on osa Soera Talumuuseumi maa-alast. Puudub otsene vajadus territooriumi piiritlemiseks aiatüüpi piirdega. Piisab ala nurkadesse kergesti märgatavate postide paigaldamisest ja neid ühendavate visiiride rajamisest. Postidel peaks olema õppeväljaku olemasolule viitav märgistus.

Õppeväljakul olevad objektid on kas looduslikud (puuliigid, kooslused), rajatavad (mullakaeved), või eelnevalt valmistatud objektid (metsamajanduslikud töövahendid). Kõikide objektide juurde paigutatakse infotahvlid koos vajalike kirjeldustega.

Õppeväljakul paiknevad vaate- ja õppeobjektid ühendatakse looduses hästi eristuvate liikumiseradadega. Rajad hoitakse korras pideva hooldamise teel.

Soera metsanduslik õppeklass

	planeeritav õpperada (600m)		parkimisplats
	laudtee (50m)		teabemajake istepinkidega
	olemasolev õpperada		olemasolev infoalus
	taastatav puisniit (0,6ha)		planeeritavad infoalused
	metsanduslik õppeklass		heinaküün

Ortofoto- Maa-amet
Kaardistas- Tiit Leito, august 2011
Teostus- Urve Pill, detsemberr 2011

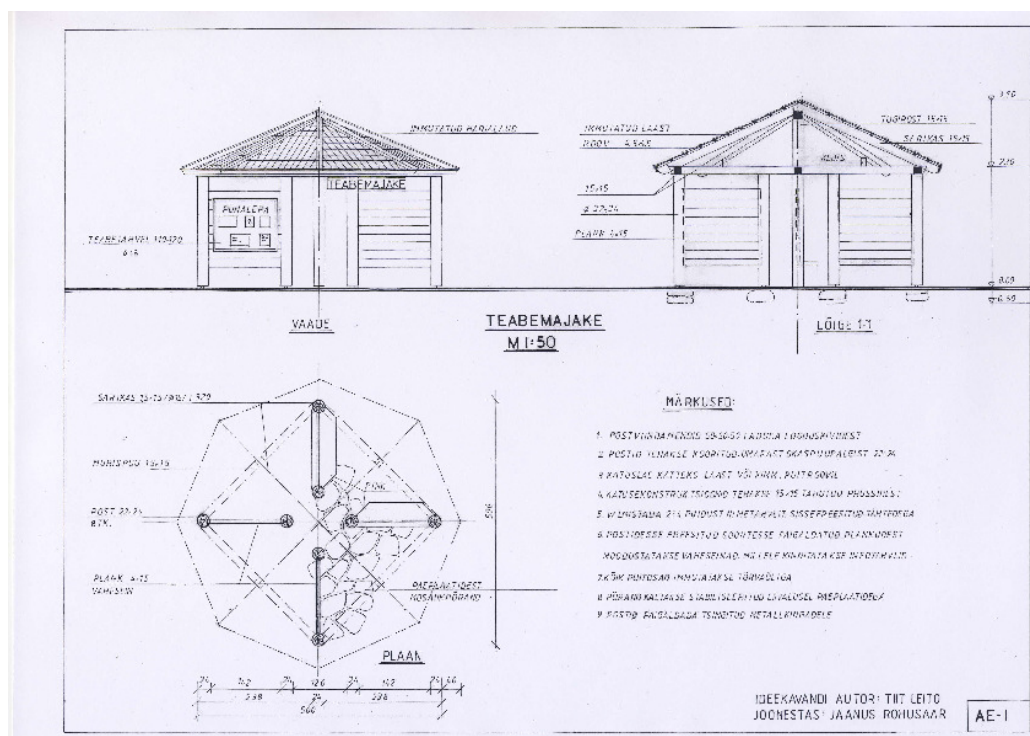
Joonis 8. Vaate- ja õppeobjektid ning õpperajad.

2.2.2. Infostendid ja infoalused

Õppeväljakul ja õpperajal paigaldatakse objektide juurde A-3 formaadis 1,3 m kõrgusele infoalused. Info mis on seotud metsandusliku kultuurilooga ja tegevustega, mida loodusele ei ole võimalik eksponeerida, esitatakse suurematel (90x60cm) infostendidel planeeritavas teabemajakeses.

2.2.3. Teabemajake

Kogu planeeritava metsandusliku õppeklassi keskseks kohaks saab olema n.ö. teabemajake (joonis 9), mis on ümmarguse põhiplaaniga, lahtine ja selle sisemine osa on jaotatud neljaks sektoriks mis võimaldab külastajal vabalt liikuda selle ühest osast teise. Seinte mõlemad pooled leiavad kasutamist kui infotahvli alused. Põrand koosneb tsemendiga ühendatud töötlemata paeplaatidest, et vältida katusealuse taimestumist. Majakese konstruktsioonid ja detailid on teostatud vähetöödeldud puidust. Infopaviljoni tehniline joonis asub käesoleva töö lisas.

Joonis 9. Õppeklassi teabemaja.

Istealused.

Teabemajakese juurde planeeritakse väikesepinnaline ala kuhu paigaldatakse puitmaterjalist istealused. Istepalgid paigaldada madalatele looduslikele kividele. Vajadusel eemaldatakse territooriumilt mõned põõsad ja väiksemad puud. Taoline puhkekoht on vajalik esitluste ja arutelude läbiviimiseks. Kuid ka lihtsalt külastajale puhkamiseks. Alale planeeritakse 50 istekohta, mis võimaldaks vajaduse korral vastu võtta terve bussitäie külastajaid.

2.2.4. Metsamajanduslikud töövõtted ja töövahendid.

Heinaküün metsamajanduslike töövõtete ja töövahendite eksponeerimiseks.

Planeeritav heinaküün paikneb taastataval puisniidul. Tegemist on Hiiumaal kasutuses olnud tüüpilise ehitisega. Metsamajanduslikud töövõtted ja kunagi kasutusel olnud töövahendid eksponeeritakse selles hoones. Ekspositsioon koosneb sinna koondatud töövahenditest ja neid tutvustatavatest infostendidest (8 tk suurusega A-3).

2.2.5. Puisniidu rajamine (taastamine)

Kui praegu muuseumiks olev talu elas oma loomulikku ja aktiivset elu, siis seda ümbritsevad alad olid muudetud põllu-, karja, või heinamaaks. Mets oli suures osas kujundatud puisniiduks või puiskarjamaaks. Et külastaja saaks ülevaate nendest kunagi nii laialt levinud poollooduslikest kooslustest, oleks vajalik taastada vähemalt väikegi ala endisest puisniidust. Puisniidu taastamiseks sobib ala, mis jääb õppeklassi ja talumuuseumi hoonete vahele (joonis 9), mille pindala on 0,6 ha. Ala on puude ja taimestiku poolest liigirikas. Siin kasvavad puud on erivanuselised ja alusmetsas laialt levinud sarapuu pakub häid võimalusi mitmekesise ja kauni puisniidu kujundamiseks. Ühtlasi tekib visuaalselt kaunis poolavatud maastik, mis ühendab taluhooned metsandusliku õppeklassiga.

Puisniidu taastamine ja selle hilisem hooldamine oleks õppeklassis läbiviidava õppetöö üheks praktilise töö väljundiks. Samuti pakub taastatav ala häid võimalusi metsakoosluse (puud, alusmets, alustaimestik) muutuste uurimiseks.

Joonis 9. Selline näeb välja ala, millest võiks tulevikus saada puisniit.

2.2.6. Hooldustööd õppeklassiga piirnevatel aladel.

Selleks, et õppeklass moodustaks visuaalselt ühtse maastikulise ruumi kõigi teiste Soera maa-alal olevate objektidega, oleks oluline nii selle kui ka teiste projektide ellurakendamise käigus leida võimalused ala korrastamiseks. Eelkõige oleks vaja ala koristada sellel esinevast rämpsust (vanade hoonete jäänused, masinate detailid jt.).

2.2.7. Metsanduslikud proovialad.

Rajatakse kaks metsanduslikku prooviaala (okas- ja lehtpuumets), mis jaotatakse 8 proovitükiks. Nendel on võimalik õppida metsahindamist, puude märkimist raieks ja jälgida metsa koosseisu ja struktuuri muutumist pärast raiete teostamist.

Joonis 9. Vaade metsaosale, mis vajaks hõrendamist.

2.3 Infotahvlitel käsitletavad teemad, sisu ja nende visualiseerimine.

Infoalused.

Õppeklassi ja õpperajale planeeritakse kokku 14 infoalust järgmiste teemadega:

- Harilik saar (bioloogia ja majanduslik tähtsus) ● Harilik pärn ● Valge lepp
- Sanglepp ● Aru- ja sookask ● Lodumets ● Salumets ● Alusmets ● Alustaimestik
- Metsa hindamine (takseerimine) ● Metsalinnustik, putukad ● Jahipidamisvahendid (püüinised, lõksud jt) ● Metsamullad ● Metsaraied (näidisala hooldusraiete teostamiseks).

Infostendid

Kokku planeeritakse 8 infostendi, mis asuvad infomajakeses. Käsitletavad teemad oleksid järgmised:

1. Õppeklassi üldtutvustus.
2. Hiiumaa Metsaselts, tegevused ja eesmärgid
3. Mets kui kooslus. Pärastjääaegne metsade kujunemine Hiiumaal
4. Metsanduse ajalugu Hiiumaal
5. Mets ja puud talurahva elus (uskumused, ended, pühad puud)
6. Metsa ülestöötamine ja hooldamine (töövahendid ja – võtted).
Puidu kasutamine majapidamises
7. Metsa kõrvalkasutus (jahindus, marjad, seened, mesilased, mahl jne.)
8. Puisniit ja puiskarjamaa. Nende rajamine ja hooldamine. Aletamine ja kütise tegemine

2.4 Infovoldik.

Infovoldik on suurusega A-4 ja kolme voltimisega. Selle eesmärgiks on tutvustada Soerasse rajatavat õppeklassi, õpperada ja nendel planeeritavaid tegevusi. Samuti antakse ülevaade Hiiumaa Metsaseltsi tegevusest ja ülesannetest. Voldik annab hea võimaluse vastava teabe levitamiseks nii Hiiumaal kui ka väljaspool seda. See leiab kindlasti koha ka Hiiumaa Metsaseltsi, Soera Talumuuseumi ja Palade Loodushariduskeskuse kodulehtedel.

2.5. Projekti eelarve

Jrk nr	Tegevused ja objektid	Mõõtühik	Kogus	Hind	Hind käibemaksuga
I	Õppeväljakuga seotud tegevused ja objektid.				
1.	Õppeväljaku piiritlemine nurgapostidega ja visiiri sisseraiumine laiusega kuni 2 m.	jm	400	250,0	300,0
2	Liikumisraja puhastamine võsast, ohtlikest puudest ja tähistamine värvimärkidega puudel.	jm	600	350,0	420,0
3.	Infotahvlite (A-3) koostamine, tekstid, pildid, kujundamine, lamineerimine ja väljatrükk.	tk	14	2 100,0	2 520,0
4.	Infotahvlite aluste valmistamine (veekindel vineer, post 1,3 m) ja paigaldamine.	tk	14	550,0	660,0
5.	Infostendide (60x90 cm) koostamine, tekstid, pildid, tõlge, kujundamine, väljatrükk, alusmaterjal ja paigaldamine	tk	8	5 200,0	6 240,0
6.	Värvitrükkis infovoldiku (A-4, 3 voltimisega) koostamine, tekstid, pildid, kujundamine, paber, trükkimine, tõlge	tk	500	1 450,0	1 740,00
	Ehituslikud objektid.				
7.	Infomajakese ehitamine koos materjalide maksumusega.	tk	1	9 800,0	11 760,0
8.	Laudtee valmistamine koos puitmaterjali maksumusega ja kohale transportimisega.	jm	50	1 500,0	1 800,0
9.	Istepinkide valmistamine ja paigaldamine	tk	8	800,0	960,0
10.	Takseerimise ja hooldusraiate õppeala rajamine	tk	2	1 900,0	2 280,0
II	Tegevused õppeväljakuga piirnevatel aladel				
1.	Puisniidu taastamine.	ha	0,6	800,0	960,0
2.	Heinaküüni taastamine metsanduslike tööriistade ja töövõtete eksponeerimiseks.	tk	1	8 500,0	10 200,0
3.	Heinaküünis oleva ekspositsiooni koostamine, kujundamine. Infostendid suurusega A3 (koostamine, tekstid, pildid, lamineerimine ja väljatrükk).	tk	8	1 400,0	1 680,0
4.	Korrastustööd parkimisplatsi ja õppeväljaku vahelisel alal (vundamendi jäänuste äravedu, võsaraie, pinnase tasandamine jt.).	ha	0.3	900,0	1 080,0
	I			23 900,0	28 680,0
	II			11 600,0	13 920,0
	Maksumus kokku:			35 500,0	42 600,0

2.6. Projekti rahastajad.

Projekti eelarveks planeeritakse **42 600,0** eurot. Ilma kaasabita ei ole võimalik projekti ellu viia, kuna projektil puudub majanduslik tasuvus. Seega, olemasoleva teabe põhjal on Soera metsamajandusliku õppeväljaku väljaehitamise rahastajateks planeeritud järgmised asutused ja organisatsioonid:

- MTÜ Hiiumaa Metsaselts
- Pühalepa vald
- Keskkonnainvesteeringute Keskus
- LEADER programm
- Soera Talumuuseum

Nende osaluse rahaline suurus selgub projekti elluviimise käigus. Kuna tegemist on mitteärilise projektiga ja eesmärgiks on külastajate teadlikkuse suurendamine metsade kasutamise valdkonnas, siis põhilise osa kulutustest võiks eeldatavalt jääda Keskkonnainvesteeringute Keskuse kanda.

Projekti elluviijaks oleks MTÜ Hiiumaa Metsaselts ja koostööpartneriteks oleksid: Pühalepa vald, Palade Loodushariduskeskus, Soera Talumuuseum, Keskkonnaamet, Hiiumaa Ametikool ja Kivirullija OÜ.

2.7. Projekti jätkusuutlikkus

Püüdes analüüsida võimalikke ohufaktoreid, mis on seotud projekti jätkusuutlikkusega, võib väita, et tegemist eduka ja tulevikus tegusalt toimiva projektiga. Ja seda järgmistel põhjustel:

- projekti tellijaks ja elluviijaks on arvuka liikmeskonnaga, vastava huvi ning vajaliku võimekusega Hiiumaa erametsaomanikke koondav Hiiumaa Metsaselts
- Pühalepa valla sügav huvi taoliste tegevuste vastu, mida väljendab vastava sisuga detailplaneeringu olemasolu, kus koos teiste arendustega on välja toodud talumetsamajandusliku õppeväljaku rajamine
- metsamajanduslik õppeväljak oleks üheks osaks Soera maa-alale planeeritud objektidest, mis on oma tegevuse ja eesmärkidega tihedalt seotud alal tegutseva Soera Talumuuseumiga ja ka Palade loodushariduskeskusega
- Hiiumaa metsarikkus, mis pakub nii metsamajanduslikku, puhkemajanduslikku, teaduslikku kui ka loodushoiuga seotud huvi väga erinevatele inimgruppidele
- ala asub külastajatele väga soodsas paigas, mis tagab vajaliku külaliste arvu ning loob soodsad eeldused eduka õppetöö korraldamiseks
- jätkusuutlikkuse oluliseks kandjaks on koostöö kõigiga, kes on huvitatud metsa kultuuriloolise kasutamisega seotud tegevustest ja metsabioloogia temaatikas

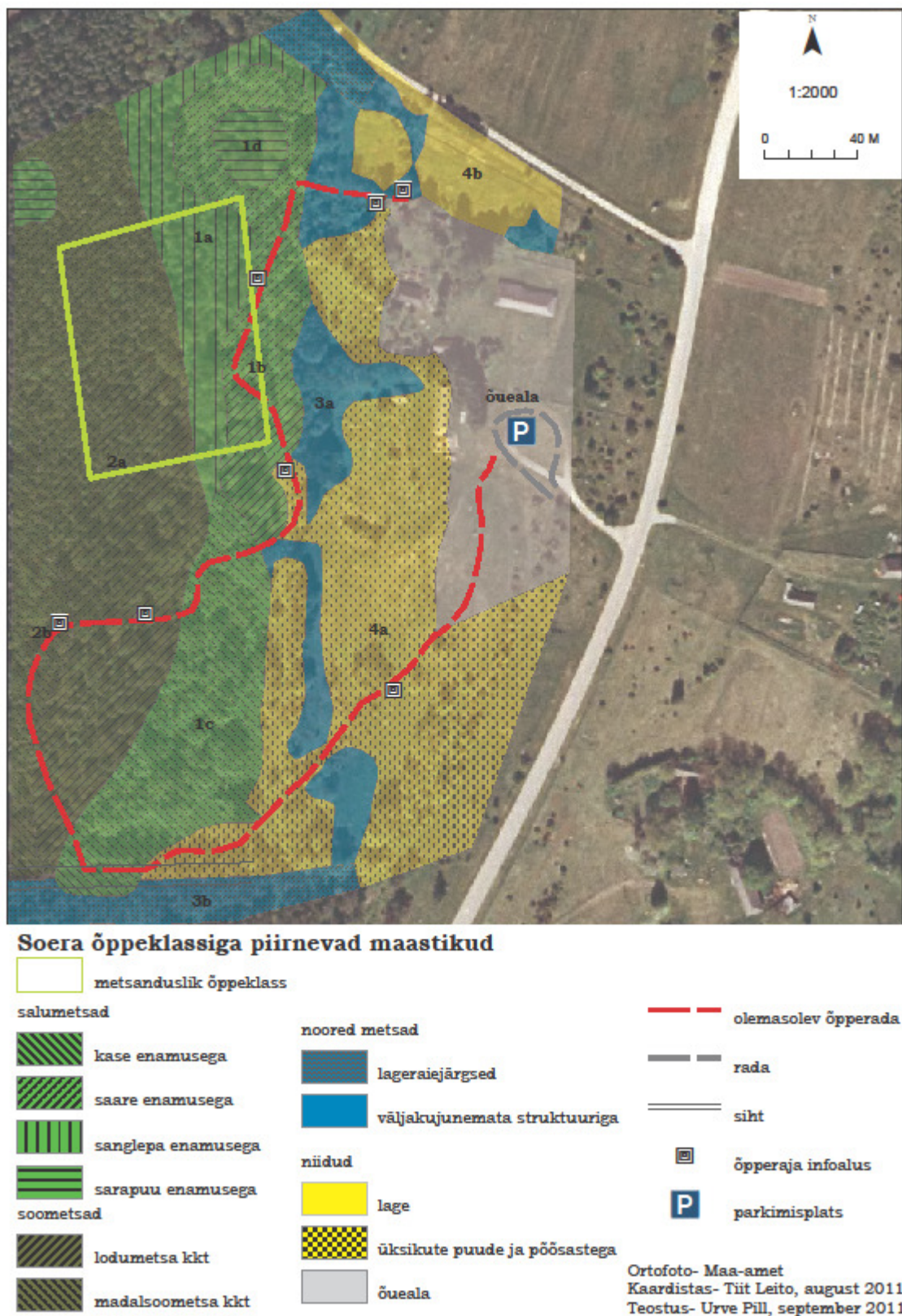
3. Kokkuvõte.

1. Planeeritav õppeklass, koos selle juurde kuuluva õpperajaga, asub Pühalepa vallas Palade külas. Selle asukoht ja suurus on määratletud Soera maa-ala detailplaneeringuga, mis kinnitati 2009 aastal. Tegemist on vallale kuuluva maaga. Õppeväljak asub Soera talukompleksist lääne pool ja selle suurus on 0,85 ha.
2. Pühalepa vald soosib igati tegevusi, mis on seotud turismi, õppehariduse ja kultuuriloo, seega sai Metsaselts vallast vajalikku toetust, et hakata planeerima Hiiumaa talumetsandust, vanu metsakasutusvõtteid ja metsa kui ruumilist elukooslust tutvustava õppeklassi rajamist.
3. Õppeväljaku planeerimisel tuli arvestada sellega, et see moodustaks loogilise ja funktsionaalse osa Hiiumaal läbiviidavast loodusõppest ning oleks ühtlasi saare kultuuriloo tutvustajaks.
4. Õppeväljakule ja selle lähialale jääva metsa moodustavad valdavalt lehtpuud. Metsad on suhteliselt liigirikkad, kus kasvab erineva vanusega puid, nende keskmine vanus on 60-80 aastat, kuid esineb ka vanemaid puid. Tegemist ei ole loodusliku metsaga kuna see on läbi aegade olnud kasutuses. Praegused salumetsad olid enne suures osas kas puisniidud või ka puiskarjamaad.
5. Õppeklassi keskseks kohaks saab olema n.ö. teabemajake, mis on ümmarguse põhiplaani lahtine ehitis. Selle sisemine osa moodustavad neli seina. Seinte mõlemad pooled leiavad kasutamist infotahvli alustena.
6. Teabemajakese juurde planeeritakse väikesepinnaline puhkeala 8 puitmaterjalist istepingiga, kuhu mahuks korraga istuma 50 inimest.
7. Tutvustatavate (põhiliselt looduslikud) objektide juurde paigaldatakse 14 A-3 formaadis infotahvli. Info, mis on seotud metsandusliku kultuuriloo ja tegevustega metsas, esitatakse 8 suuremal (80x50cm) infostendil planeeritavas teabemajakeses.
8. Rajatakse kaks metsanduslikku prooviala (okas- ja lehtpuumets), kus on võimalik õppida metsahindamist, puude märkimist raieks ja jälgida metsa koosseisu ja struktuuri muutumist pärast raiete teostamist
9. Puisniidu taastamine infomajakese juures ja selle hilisem hooldamine oleks õppeklassis läbiviidava õppetöö üheks praktilise töö väljundiks. Puisniidu juurde kuulub ka taastatav heinaküün. Selles eksponeeritakse kunagi kasutusel olnud metsanduslikke töövahendeid.
10. Projekti koostamisel ei ole piiratud üksnes erametsamajandusega vaid käsitletakse kogu Hiiumaa metsamajandust, olenemata selle omandivormist läbi aastasade. Põhjalikku tutvustamist leiab ka metsa kui kooslus.

11. Metsanduslik õppeklass ja õpperada on nii planeeritud, et nendel liikumine ja teabest arusaamine oleks kõigile külastajatele lihtne ja jõukohane ka ilma juhendajata.
12. Arvestades õppeklassi eesmärkidega, ala asukohaga ja teiste siin tegutsevate loodus- ja kultuurihariduse tutvustamisega ja koolitamisega seotud organisatsioonidega, võib loota, et tegemist on jätkusuutliku projektiga.

L I S A D

1. Soera maa-ala detailplaneering
2. Soera metsandusliku õppeklassiga piirnevad maastikud
3. Teabemajakese ehitusjoonis
4. Vara tasuta kasutamise leping

Lisa 2. Soera õppeklassiga piirnevad maastikud.

ÄRAKIRI

PÜHALEPA VALD
PÜHALEPA VALLAVOLIKOGU

OTSUS

Pühalepa

30.november 2010 nr 98

Munitsipaalmaa tasuta kasutusse andmine

Võttes aluseks Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 6 lg 3 p 2, Pühalepa Vallavolikogu 08.05.2001 määruse nr 24 "Pühalepa vallavara valitsemise, kasutamise ja käsutamise kord" IV ptk punktid 19, 19.2, 21, 21.1. 21.1.1, 21.1.2, 22, 22.1, 23, 24 ja 24.5, Vabariigi Valituse 30.06.2005 korralduse nr 410 „Maa andmine munitsipaalomandisse” ja arvestades Vallavolikogu 25.02.2009 otsusega nr 347 kehtestatud Soera maa-ala detailplaneeringut ning vaadanud läbi MTÜ Hiiumaa Metsaseltsi 17.11.2010 esitatud avalduse Pühalepa vallale kuuluva Palade külas asuva Soera kinnistu kasutusse andmiseks ja tulenevalt Pühalepa Vallavolikogu eelarve- ja rahanduskomisjoni ettepanekust

Pühalepa Vallavolikogu **otsustab**:

1. Anda otsustuskorras tasuta kasutusse **mittetulundusühingule Hiiumaa Metsaselts** (reg nr 800111073, aadress Väike-Tiigi 8, Kärkla) ca 0,9 ha SOERA kinnistust (registriosia nr 1183933, katastritunnus 63901 001 0818, pindala 8,75 ha, sihtotstarve ühiskondlike ehitiste maa, asukoht Palade küla, Pühalepa vald Hiiumaa) vastavalt lisatud asendiskeemile tähtajaga **8** (kaheksa) aastat vastavalt sõlmitavale lihtkirjalikule lepingule.
2. Volitada vallavanem Ants Oravat Pühalepa valla nimel alla kirjutama punktis 1 nimetatud lihtkirjalikule lepingule.
3. Otsus jõustub teatavakstegemisest.
4. Käesoleva otsuse peale võib esitada Pühalepa Vallavolikogule vaide Haldusmenetluse seaduses sätestatud korras 30 päeva jooksul arvates otsuse teadasaamise päevast või esitada kaebus Tallinna Halduskohtule Halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras 30 päeva jooksul arvates otsuse teatavakstegemisest

Antti Leigri
Vallavolikogu aseesimees

Vara tasuta kasutamise leping nr P-16/2010/10

Käesolev leping sõlmiti 08. detsembril 2010 aastal, Pühalepas.

Pühalepa Vallavalitsus asukohaga Tempa küla, Pühalepa vald, registrikood 75019841, (edaspidi nimetatud **Omanik**), mida esindab vallavanem Ants Orav, ühelt poolt

ja

MTÜ Hiiumaa Metsaselts, registrikood 800111073, aadress Väike-Tiigi 8, Kärkla, Hiiumaa (edaspidi nimetatud **Kasutaja**), mida esindab Aira Toss, teiselt poolt, (edaspidi eraldi nimetatud **Pool** ning koos ja ühiselt nimetatud **Pooled**), sõlmisid käesoleva lepingu (edaspidi nimetatud **Leping**) alljärgnevas:

1. Lepingu ese ja tähtaeg

- 1.1. Omanik annab Kasutajale tasuta kasutamiseks ca 0.9 ha Soera kinnistust (registriosa nr 1183933, katastritunnus 63901:001:0818, pindala 8,75 ha, sihtotstarve ühiskondlike ehitiste maa, asukoht Palade küla, Pühalepa vald Hiiumaa) ühe lahustükina ja vastavalt käesolevale Lepingule lisatud asendiskeemile, mis on käesoleva lepingu lahutamatuks Lisaks nr 1.
- 1.2. Leping jõustub 01. jaanuaril 2011 ja kehtib tähtajalisena kuni 31. detsember 2018.
- 1.3. Kasutajal on õigus kasutada Vara oma põhikirjaliste eesmärkide elluviimiseks, talumetsa majandamise õppeklassi rajamiseks, koolituste ja ürituste korraldamiseks ja läbiviimiseks antud maa-alal kooskõlas Pühalepa Vallavolikogu 25.02.2009 otsusega nr 347 kehtestatud Soera maa-ala detailplaneeringuga ja koostöös Omanikuga, MTÜ- ga Soera Talu, Palade Loodushariduskeskusega, Soera talumuuseumi üürnikega FIE Öie Laksbergiga.
- 1.4. Omanikul on õigus kontrollida Vara kasutamist kooskõlas Lepinguga ning teha Kasutajale kohustuslikke ettekirjutusi rikkumiste kõrvaldamiseks.

2. Vara kasutamise seotud kulud ja nende tasumine

- 2.1. Kasutaja kannab järgmised Varaga seonduvad kulud:
 - 2.1.1. tasub Vara kasutamise seotud kulud, milleks on Vara kasutamise seotud kõik seaduslikud kulud kolmandate isikute ees, sealhulgas kulud kolmanda isiku poolt osutatud teenustele nagu Vara haldus, hooldus, elektrienergia, jms.
 - 2.1.2. kannab kõik Vara rendimisega seotud kulud kolmandate isikute ees teadmisel, et need ei kuulu Käesoleva Lepingu lõppemisel Omaniku poolt kompenseerimisele Vara Omanikule tagastamisel kui ei sõlmita sellekohast eraldi kirjalikku kokkulepet, mis on käesoleva Lepingu lahutamatuks osaks.
 - 2.1.3. Varal asuv metsamaterjal kuulub Omanikule, mille kasutamine toimub Omanikuga kirjalikul kokkuleppel.
 - 2.1.4. kui Omanik osutab või vahendab Kasutajale seoses Vara kasutamise teenust, mida ei ole nimetatud käesolevas Lepingus, tasutakse kulud vastavalt poolte vahelisele eelnevale kirjalikule kokkuleppele.
- 2.2. Kui Lepingu täitmisel ilmneb, et Vara kasutamise seoses tuleb kanda kulusid, mida ei ole Lepingus sätestatud, siis kannab need kulud Kasutaja.

3. Kasutaja kohustused

- 3.1. Kasutaja kohustub:
 - 3.1.1. kasutama Vara vastavalt selle käesoleva Lepingu punktis 1.4. toodud sihtotstarbele.
 - 3.1.2. viima ellu, koostöös Omanikuga, MTÜ- ga Soera Talu, Palade Loodushariduskeskusega,

Soera talumuuseumi üürniku FIE Õie Laksbergiga, Pühalepa Vallavolikogu 25.02.2009 otsusega nr 347 kehtestatud Soera maa-ala detailplaneeringut Vara osas, mis talle Omaniku poolt üle anti ning teostama selleks vajalikke kulutusi omal kulul.

3.1.3. tagama Vara avaliku kasutuse.

3.1.4. tagama Varal tasuta Palade Loodushariduskeskuse ürituste ja koolituste toimumise.

3.1.5. järgima Varal tuleohutus-, ohutustehnika, turva, keskkonnakaitsenõudeid.

3.1.6. tagama Varal ja selle ümbruses heakorra.

3.1.7. kandma iseseisvalt kõik kasutusse antud Vara haldamisega ja korrashoiuga seotud kulud ja muud kohustused kolmandate isikute ees.

3.1.8. lubama Omanikul kontrollida Lepingu tingimuste täitmist, tagades Omanikule juurdepääsu Varale kogu selle ulatuses.

3.1.9. andma Vara allkasutusse üksnes Omaniku eelneval kirjalikul nõusolekul;

3.1.10. kooskõlastama kõik Vara osas tehtavad muudatused või parandused eelnevalt kirjalikult Omanikuga, esitades koos taotlusega paranduste ja arenduse maksumuse eelarve.

3.1.11. lubama Omanikul tasuta korraldada valla suurüritusi vastavalt valla ürituste kalenderplaanile.

3.1.12. teatama Omanikule viivitamatult igast Vara olulisest kahjustumisest, Vara valdus- või kasutusõiguse rikkumisest või piiramisest kolmandate isikute poolt jms, võttes vajadusel kohe sellest tarvitusele abinõud edasiste kahjude ärahoidmiseks.

3.1.13. tagastama Lepingu lõppemisel Vara Lepingu viimasel kehtivuspäeval.

4. Lepingu lõppemine

4.1. Leping lõpeb tähtaja möödumisel, Lepingu ülesütlemisel või lõppemisel muul alusel.

4.2. Kasutaja võib Lepingu olenemata põhjusest igal ajal üles öelda, teatades sellest Omanikule 1 (üks) kuu ette.

4.3. Omanik võib Lepingu ennetähtaegselt kirjaliku avaldusega üles öelda, kui selleks on mõjuv põhjus. Mõjuva põhjusega on tegemist, kui kõiki asjaolusid arvesse võttes ja mõlema Poole huvisid kaaludes ei või oodata, et Omanik jätkaks Lepingu täitmist kuni Lepingu tähtaja möödumiseni. Muuhulgas on mõjuvaks põhjuseks alljärgnevalt:

4.3.1. Kasutaja on andnud Vara allkasutusse ilma Omaniku eelneva kirjaliku nõusolekuta;

4.3.2. Kasutaja ei tasu nõuetekohaselt Varaga seotud kulusid.

4.3.3. juriidilisest isikust kasutaja lõpeb.

5. Lõppsätted

5.1. Lepingu muudatused ja täiendused vormistatakse kirjalikult ja kirjutatakse alla mõlema Poole poolt

5.2. Juhul, kui üks Pool ei teata teisele Poolele 1 (üks) kuu enne Lepingu tähtaja möödumist kirjaliku teatega, et ta ei soovi Lepingu pikendamist, pikeneb edaspidi Leping samadel tingimustel 1 (ühe) aastate tähtaegade kaupa.

5.3. Lepingust tõusetuvad vaidlused lahendatakse läbirääkimiste teel. Kokkuleppe mittesaavutamisel kuuluvad vaidlused lahendamisele kohtus.

5.4. Leping on koostatud eesti keeles kahes eksemplaris, millest kummalegi Poolele jääb üks Lepingu eksemplar.

6. Poolte allkirjad:

Omanik:

Ants Orav
Pühalepa vallavanem

Kasutaja

Aira Toss
juhatuse liige

Lisa 4. Vara tasuta kasutamise leping.